

Område av riksintresse för friluftsliv i Västra Götalands län

Namn: Vänern – delområdet Vänersborg-Vänersnäs	Datum: 2016-11-15
	Områdesnummer: FO 42:2
Kommun: Åmål, Mellerud, Lidköping, Vänersborg, Grästorp, Götene, Mariestad och Gullspång	Kommunnummer: 1492; 1461; 1494; 1487; 1444; 1471; 1493; 1447
Riksintresset berör flera kommuner: Generellt för hela Vänern: Då området omfattar kommunerna Åmål, Mellerud, Lidköping, Vänersborg, Grästorp, Götene, Mariestad och Gullspång krävs mellankommunala överväganden och samordning för att säkra riksintressets värden.	
Area: 45 277 ha, varav 5 991 ha land och 39 285 ha vatten. 41 001 ha, varav 588 ha land och 40 413 ha vatten. 6 481 ha, varav 1 386 ha land och 5 096 ha vatten.	
Huvudkriterier: Områden med särskilt goda förutsättningar för vattenanknutna friluftaktiviteter och därmed berikande upplevelser.	
Stödkriterier: - intresseväckande naturvärden - orördhet (frånvaro av ingrepp i landskapet) - stillhet/tystnad/låg ljudnivå - tilltalande landskapsbild (tilltalande perspektiv och utblick över öar, landskap och vatten m.m.) - bra vattenkvalitet, lämpliga stränder och bottnar - vattenanknutna friluftaktiviteter - tålighet mot slitage i de delar som förväntas bli intensivt utnyttjade - frånvaro av hinder för områdets användning för friluftssändamål, t.ex. inga eller små inskränkningar i allemansrätten	
Friluftaktiviteter: Exempel på aktiviteter är skridskoåkning, bad, båtdiv, kanoting, naturupplevelser, fritidsfiske, jakt, fågelskådning, naturstudier, kitesurfing, utflykts- och passagerarbåttrafik, trollingfiske, segling.	
Beskrivning av områdets värden: Vänerns kust, skärgård och den tillhörande fria vattenytan är mångformig och naturskön med utsökta tillfällen till båtsport, bad, fiske, natur- och kulturstudier. Stora värden finns för fiske-	

turism. Här finns goda replipunkter även för landbaserat friluftsliv. Vägförbindelserna till området är goda och det finns god tillgång till hamnar och trailerramper i anslutning till området.

Förutsättningar för bevarande och utveckling av områdets värden:

1. Åtgärder för att bevara områdets värden:

För att bevara områdets värden för friluftslivet krävs bibehållen vattenkvalitet i Vänern. Men även fiskevårdande insatser och att säkerställa tillgängligheten till strandområden som är obebyggda.

2. Åtgärder som påtagligt kan skada områdets värden:

Området kan skadas påtagligt av exempelvis spridd fritidsbebyggelse, rationellt skogsbruk på öar och inom strandnära områden, utsläpp av avloppsvatten, föroreningar från olyckor och diffusa utsläpp från jordbruksmark, bebyggelse, atmosfäriskt nedfall, kemikalieanvändningen i samhället, kraftig vattenreglering.

3. Utveckling av områdets värden:

Fortsatt utveckling av ekoturism. Fortsatt underhåll, skötsel och utveckling av befintliga anläggningar så att de hålls fräscha och attraktiva. Fortsatt bevarande och utveckling av naturvärden.

Planering och säkerställande:

Riksintresse för naturvård; Nötön, Åråsviken, Kilsviken med Gullspångsälven (NRO14016), Vänersnäs norra udde (NRO14050), Söne-N. Kedum-Tådene skärgård (NRO14051), Hjortens udde-Hindens rev-Skalunda (NRO14052), Dättern med omgivning (NRO14068)

Biosfärområdet Vänerskärgården med Kinnekulle.

Områdets huvuddrag:

Vänern är Sveriges största sjö, Europas tredje och av stor betydelse för befolkningen runt sjön och för turismen. Vänern och Göta älv försörjer omkring 800 000 personer med dricksvatten. Vänern bjuder på havsliknande miljöer med kala klippor och skär, stora sandstränder och grunda vikar. Här finns 22 000 öar, holmar och skär. Exempel på vattendrag som rinner till Vänern är Klarälven, Upperudsälven, Byälven, Norsälven, Tidån och Lidån. Exempel på andra miljötyper är artrika strandängar, lövsumpskogar och stora fågel- och våtmarksområden. Vänern är den sjö som har flest fiskarter (34 stycken) i landet.

Sjön har ett omfattande yrkes- och sportfiske, många fritidsbåtar och är viktig för bad- och friluftsliv. (Vänerns vattenvårdsförbund 2013).

Området har stor betydelse för båt- och landbaserat friluftsliv. Stora delar av skärgårdsområdena är fria från bebyggelse och har under sommaren en livlig småbåtstrafik.

Flera välutrustade småbåtshamnar finns, de största vid Sunnanå utanför Mellerud, Spiken på Kållandsö, Hällekis, samt i Åmål. Ett flertal segeltävlingar som går mellan de största orterna i Vänern arrangeras varje sommar och är mycket uppskattat av fritidsseglare.

Möjligheterna till bad är stora utefter hela kusten. Vänern erbjuder stora möjligheter för fritidsfisket. Fiske med spö är fritt i större delen av Vänern från 300 meter från land och utåt eller från ö av minst 100 meters längd enskilt vatten. Trollfisket är mycket omfattande och bedrivs över i stort sett hela Vänern

I en sammanställning av Fiskeriverket 2005 skattades sportfiskets totala fångst till ca 1000 ton och antalet sportfiskedagar på Vänern till ca 453 000 (Finno 2005:10). Även om dessa siffror bygger på en begränsad enkätundersökning, och innehåller en viss osäkerhet, kan man ändå konstatera att sportfisket är av en mycket betydande omfattning.

I takt med att sportfisket på Vänern har utvecklats har också en näring som baseras på sportfisket utvecklats, fisketurism. Nationellt sett är fisketurism en växande näring som inte enbart omfattar de som jobbar med den direkta fiskeupplevelsen utan också runtomkring service såsom boende och mat. Runt Vänern finns det numera också ett mer eller mindre utbyggt servicenät som omfattar såväl sjösättningsramper som camping och stuguthyrningar anpassade för att tillgodose de fiskandes behov. Den ökade turismen beräknas ge underlag för ett par hundra arbetstillfällen. Också husbehovsfisket med nät och andra rörliga redskap är mycket omfattande i Vänern.

Laxfond Vänern är en stiftelse som bildats av kommunerna och länsstyrelserna runt sjön. Syftet är bland annat att skapa ett bra fiske efter lax och öring. Laxfonden finansierar årligen utsättning av smolt på skilda platser i sjön. Detta syftar till att bevara och nyttja Vänerns bestånd av de unika stammarna av lax respektive öring i Klarälven och Gullspångsälven.

Vänern hyser mycket unika och skyddsvärda lax- och öringstammar, vilka klassas som riksintresse. Även ur ett globalt perspektiv är de unika, då det endast finns få så kallade "landlocked" laxstammar i världen. Hemälvarna för dessa stammar är dels Klarälven och dels Gullspångsälven. Den sistnämnda är lek- och reproduktionsområde för den starkt utrotningshotade "Gullspångslaxen", vilken har varit föremål för en särskild, ingående utredning av Fiskeriverket och Länsstyrelsen i Värmlands län i nära samarbete med Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Länsstyrelsen håller på att slutföra arbetet med att ta fram en fiskevårdsplan för Vänern i samarbete med berörda.

Genom stora utsättningar av lax- och öringssmolt som ägt rum sedan mitten av 80-talet har fiskbara stammar av dess arter byggts upp. Som en följd av utsättningarna har ett omfattande fisketryck med riktat trollingfiske efter lax och öring utvecklats i Vänern. Uppskattningsvis kan över 2000 personer som trollingfiskar årligen få fångster på ca 50 ton. I Vänern finns ca 100 personer som bedriver yrkesfiske. De av dessa som ägnar sig åt laxfiske har redovisat minskande fångster. Under 2011 knappt 15 ton. (Laxfond Vänern 2013)

Bland anordningar kan nämnas parkering, strövstigar, bryggor, toaletter, vindskydd, roddbåtsuthyrning, sopsortering, informationsskyltar, brukningsvägar, tillgänglighetsanpassade anordningar, fågeltorn, kollektivtrafik, kanotuthyrning, gästhamnar, campingplatser, båtiläggningsplatser, stuguthyrning, utflykts- och passagerarbåtar, muséer, naturum.

Områdets avgränsning:

Området består av sex olika delområden som omfattar Vänerns öppna sjöytor och samt strandnära miljöer. Denna blankett beskriver ett av delområdena.

Andra riksintressen som berörs:

Området berör riksintresse för naturvård. Lax- och öringstammarna i Vänern är av riksintresse. (Vänerns laxfond 2013)

Övrigt underlag:

Vänerns vattenvårdsförbund verkar för en vattenkvalitet som ger långsiktig ekologiskt hållbara och variationsrika livsmiljöer i Vänern. Fem miljöfrågor är speciellt aktuella för Vänern:

1. Ta fram åtgärdsplaner för övergödda vikar och vattendrag till Vänern
2. Kartlägg och sanera förorenade områden i tillrinningsområdet
3. Håll strandängar, sandstränder och fågelskär öppna genom slåtter eller bete
4. Skydda och bevara viktiga natur- och friluftsområden.
5. Byt ut miljöfarliga produkter, kemikalier och bekämpningsmedel

Åtgärderna är speciellt prioriterade i Vattenvårdsplanen för Vänern (2006). Åtgärderna behövs för att nå de nationella miljömålen och Vänermålen (Mål och åtgärder Vattenvårdsplanen för Vänern, 2006). Sedan vattenvårdsplanen togs fram har arbetet med EU:s vattendirektiv tagit fart. Prioriterade områden för Vänern är de övergödda vikarna och några åar, vattenförekomster som inte klarar direktivets krav på minst god ekologisk status. (Vänerns vattenvårdsförbund 2013)

En prioriterad åtgärd är också att ta fram en fiskevårdsplan för Vänern. Fiskebestämmelser finns i broschyr från länsstyrelsen. (Länsstyrelsen 2012).

Referenser:

- Almer B., Larsson T. 1974: Fiskar och fiske i Vänern. Medd. från Sölab 1974/8.
- Almer B. 1977: Gösen i Dättern. Medd. från Sölab 1977/13.
- Arvidsson fl, Schafferer. T. 1978-79: Fåglar och fågelbiotoper i Vänern. Länsstyrelsen, Älvsborgs län, 1985:3.
- Arvidsson H., Schafferer Th. 1985: Fåglar och fågelbiotoper i Vänern. Länsstyrelsen. Meddelande 17/85.
- Bergquist, B. 1996: Särskilt skyddsvärda vattenområden med hänsyn till fiske, friluftsliv och förekomst av skyddsvärda fiskarter/stammar.
- Eriksson. A. 1977: Inventering av fågelfaunan i Brommöömrådet. Länsstyrelsen. Meddelande 5/77.
- Fiskeriverket, beslut 1988-04-11 rörande Områden av riksintressen för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk.
- Fiskeristyrelsen 1984: *Bevarande av de svenska fiskbeståndens genetiska resurser*. Rapport 1984.09.12.
- Fredén, C., 1986. Quaternary marine shell deposits in the region of Uddevalla and Lake Vänern. Sveriges geologiska undersökning, Rapporter och meddelanden nr 46.
- Fredén, C., 1988. Marine life and deglaciation chronology of the Vänern basin, southwestern Sweden. Sveriges geologiska undersökning, ser. Ca nr 71.
- Götene kommun (2013). Framtidsplan för Götene kommun 2009-2020. Antagen av kommunfullmäktige 11 oktober 2010, § 123.
- Hillefors L., Tinmark S. 1985: Dättern som fågellokal (stencil).
- Karvik N-G. Larsson B M P. 1972: Översiktlig naturvårdsinventering av Lidköpings kommun.
- Landgren Th. 1986: Underlag till översyn av CW-listan; KilsvikenÅråsviken. Konzept.
- Laxfond Vänern 2013: Kort om laxfonden. <http://laxfondvanern.se/> (2013-07-12)
- Liedman. B. 1977: Naturinventering av Brommöömrådet. Länsstyrelsen. Meddelande 12/77.
- Lind, B & Samuelsson, L, 1982: Kvartär- och berggrundsgeologisk guide över Dalsland.
- Lundgren, Ch. 1986: Fågelinventering med naturvårdsbedömning av innerskärgården mellan Storeberg och Söne mad i södra Vänern 1985. Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Meddelande 4/87.
- Länsstyrelsen 2012. Fiskeregler i Vänern. Broschyr november 2012.
<http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/SiteCollectionDocuments/Sv/djur-och-natur/fiske/fiskeregler-vanern.pdf> (2013-07-12)
- Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1992: Bevarandeprogram och åtgärdprogram av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. Länsstyrelsen. Meddelande 8/92. Mariestad.
- Länsstyrelsen 1989. Ängs- och hagmarker i Gullspåns kommun. Meddelande 2/89.
- Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1997: Ängs- och hagmarker - Sammanställning. Länsstyrelsen. Mariestad.
- Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1991: Våtmarker i Skaraborgs län. Mariestad.
- Länsstyrelsen i Skaraborgs län 1985. 1986: Förslag till skötselplan för de planerade naturvårdsområdena. Råda ås, Hindens udde och Svalnäs.
- Länsstyrelsens fauna- och floraregister. Förvaras på Länsstyrelsen
- Länsstyrelsen 1976: *Natur i Älvsborgs län*, s 271.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1982:5.
 Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1997: Ängs- och hagmarker - Sammanställning. Länsstyrelsen. Mariestad.
 Naturvårdsverket, 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm.
 Naturvårdsverket, 1994: Myrskyddsplan för Sverige. Solna.
 Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1991: Våtmarker i Skaraborgs län. Mariestad.
 Länsstyrelsen 1986: *Naturvårdsprogram för sjöar och vattendrag. Bengtsfors kommun*. Förvaras på Länsstyrelsen.
 Länsstyrelsen. 1976: Natur i Älvsborgs län. s 268, 272, 273, 276, 277, 287, 295, 296.
 Länsstyrelserna i Älvsborgs, Skaraborgs och Värmlands län. 1982: Väneranknuten turism.
 Lönn, B. 1988: Ängs- och hagmarker i Lidköpings kommun. Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Meddelande 7/88.
 Naturvårdsverket, 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm.
 Nilsson, D. 1971: *Vegetationen inom Yttre Bodane*. Statens naturvårdsverk.
 Ros, T. 1981: *Salmonids in the lake Vänern area*. (11 sid) Fish Gene Pools, Ecological bulletins 34.
 Schafferer, T. 1981: *Kräklingarna - fågelrik ögrupp i Vänern*. Natur på Dal 7(2):3-6.
 Skaraborgs läns Ornitologiska förening (SLOF): Inventeringar av fågellivet publicerade vid olika tillfällen i tidskriften Grus.
 Svenska Turistföreningen. 1981: Dalsland. Årsskrift.
 Thunberg Bo. 1978: Tösse skärgård - naturbeskrivning och förslag till åtgärder för bevarande. Länsstyrelsen, Älvsborgs län, 1979:1.
 Thordarsson, M. 1992: Ängs- och hagmarker i Grästorps kommun. Länsstyrelsen i Mariestad. Meddelande 9/92
 Thunberg, H. & Ulvegärde, S.O. 1979: *Vänersnäs - Översiktlig naturinventering*. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1979:3.
 Vattenfall 1989. Öringstammar i Sverige. Åtgärdsstudier för kompensation av fiskeskador. Delrapport 2.
 Väners vattenvårdsförbund 2013. Välkommen till Vänern. Informationssida om Vänern. <http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/vanern/Sv/Pages/default.aspx> (2013-07-12)
 Åmåls kommun. 1982: Vänerkusten, södra Tösse.

Förutsättningar att behålla upplevelsevärden

Nedan följer exempel på åtgärder och verksamheter som kan skada värdena för friluftslivet: Spridd fritidsbebyggelse, rationellt skogsbruk på öar och inom strandnära områden, utsläpp av avloppsvatten, föroreningar från olyckor och diffusa utsläpp från jordbruksmark, bebyggelse, atmosfäriskt nedfall, kemikalieanvändningen i samhället, kraftig vattenreglering, bullrande fritidsverksamhet så som vattenskoter och vattenskidåkning på fel plats.